

PHILIPPE COLLIN

Ο μπάρμαν του *Ritz*

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ ΑΠΟ ΤΑ ΓΑΛΛΙΚΑ
ΜΗΝΑ ΠΑΤΕΡΑΚΗ-ΓΑΡΕΦΗ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
ΠΑΤΑΚΗ

Το παρόν έργο πνευματικής ιδιοκτησίας προστατεύεται κατά τις διατάξεις της ελληνικής νομοθεσίας (Ν. 2121/1993 όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει σήμερα) και τις διεθνείς συμβάσεις περί πνευματικής ιδιοκτησίας. Απαγορεύεται απολύτως άνευ γραπτής αδείας του εκδότη η κατά οποιονδήποτε τρόπο ή μέσο (ηλεκτρονικό, μηχανικό ή άλλο) αντιγραφή, φωτοανατύπωση και εν γένει αναπαραγωγή, εκμίσθωση ή δανεισμός, μετάφραση, διασκευή, αναμετάδοση στο κοινό σε οποιαδήποτε μορφή και η εν γένει εκμετάλλευση του συνόλου ή μέρους του έργου.

Εκδόσεις Πατάκη – Ξένη λογοτεχνία

Σύγχρονη ξένη λογοτεχνία – 673

Philippe Collin (Φιλίπ Κολλέν), *Ο μπάρμαν του Ritz*

Τίτλος πρωτοτύπου: *Le barman du Ritz*

Μετάφραση: Μήνα Πατεράκη-Γαρέφη

Υπεύθυνη έκδοσης: Σταύρη Ιωαννίδου

Διορθώσεις: Βάλια Μπράβου

Σελιδοποίηση: Σπυριδούλα Βονίτση

Copyright© Éditions Albin Michel, 2024

International Rights Management: Susanna Lea Associates

Copyright© για την ελληνική γλώσσα, Σ. Πατάκης ΑΕΕΔΕ

(Εκδόσεις Πατάκη), 2024

Πρώτη έκδοση στη γαλλική γλώσσα από τις εκδόσεις Albin Michel, 2024

Πρώτη έκδοση στην ελληνική γλώσσα από τις Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα,

Ιούνιος 2026

KET: Z669 ΚΕΠ: 392/26 ISBN: 978-618-07-1893-5

ΠΑΝΑΓΗ ΤΣΑΛΔΑΡΗ (ΠΡΩΗΝ ΠΕΙΡΑΙΩΣ) 38, 104 37 ΑΘΗΝΑ.

ΤΗΛ.: 210.36.50.000, 801.100.2665, 210.52.05.600, ΦΑΞ: 210.36.50.069

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΑΘΕΣΗ: ΕΜΜ. ΜΠΕΝΑΚΗ 16, 106 78 ΑΘΗΝΑ, ΤΗΛ.: 210.38.31.078

ΥΠΟΚ/ΜΑ: ΚΟΡΥΤΤΑΣ (ΤΕΡΜΑ ΠΟΝΤΟΥ – ΠΕΡΙΟΧΗ Β' ΚΤΕΟ), 57009 ΚΑΛΟΧΩΡΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ,

ΤΗΛ.: 2310.70.63.54, 2310.70.67.15, 2310.75.51.75, ΦΑΞ: 2310.70.63.55

Web site: <http://www.patakis.gr> • e-mail: info@patakis.gr, sales@patakis.gr

Το Παρίσι έζησε υπό την κατοχή των γερμανικών στρατευμάτων από τις 14 Ιουνίου 1940 μέχρι τις 25 Αυγούστου 1944: 1.533 νύχτες. 1.533 νύχτες, στη διάρκεια των οποίων το ξενοδοχείο Ριτζ μεταμορφώθηκε σ' έναν κόσμο αλλόκοτο, μοναδικό και περίπλοκο, στην καρδιά μιας Ευρώπης σπαραγμένης από τον πόλεμο. Υπάρχουν χίλιοι και ένας τρόποι να διηγηθείς αυτή την ιστορία. Ο μπάρμαν του Ριτζ είναι ένα μυθιστόρημα που βασίζεται σε γεγονότα και πρόσωπα αληθινά. Πρόκειται για μια ανάγνωση των ζοφερών εκείνων χρόνων της ιστορίας της Γαλλίας. Προκειμένου να φωτίσει ορισμένες όψεις της, ο συγγραφέας χρησιμοποίησε τα μέσα της μυθοπλασίας, που είναι τα όπλα του μυθιστοριογράφου και επιτρέπουν μια ελευθερία κίνησης που ο ιστορικός δεν μπορεί να έχει. Σ' αυτή την απόπειρα αναπαράστασης της παρισινής ζωής στην Κατοχή, το ζητούμενο για τον συγγραφέα δεν είναι τόσο να είναι διαρκώς «αληθινός» όσο να δίνει μια ακριβή εικόνα και να κάνει κατανοητά τα αμφίσημα και συγκρουόμενα αισθήματα που στοίχειωσαν τον Φρανκ Μεγιέρ. Τι θα είχατε κάνει στη θέση του; Ιδού τι προσπαθεί να προτείνει το μυθιστόρημα. Εξάλλου, η ζωή του Φρανκ Μεγιέρ περιλαμβάνει πολυάριθμες ζώνες σκιάς που ο συγγραφέας έχει αναδιφήσει για να καταθέσει μια εκδοχή τους πολύ προσωπική, στο σταυροδρόμι της μυθι-

στορηματικής αλήθειας και του ρομαντικού ψεύδους, σχέσεων προσφιλών στον Ρενέ Ζιράρ.¹ Ο Φρανκ Μεγιέρ αυτού του μυθιστορήματος είναι επομένως εντελώς πραγματικός και, ταυτόχρονα, απόλυτα φανταστικός. Ομοίως, το πρόσωπο του Λυσιανό είναι επινοημένο, και το επίσης επινοημένο πρόσωπο του Φέρσεν εμπνέεται από χαρακτήρες που περιστοίχισαν τον Φρανκ Μεγιέρ εκείνα τα χρόνια. Τα αποσπάσματα του ημερολογίου του Μεγιέρ έχουν κι αυτά επινοηθεί από τον συγγραφέα, προκειμένου να φωτίσουν το ασυνήθιστο αυτό πεπρωμένο.

1. Ρενέ Ζιράρ, *Ρομαντικό ψεύδος και μυθιστορηματική αλήθεια* (1961), μτφρ. Κατερίνα Κολλέτ, εκδ. Ίνδικτος, Αθήνα 2001. (Όλες οι σημειώσεις είναι της μεταφράστριάς)

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αγρυπνία περισυλλογής¹

13 Ιουνίου 1940

1. «Αγρυπνία των όπλων» θα ήταν η κατά λέξη μετάφραση του «Veil-lée d'armes» του πρωτοτύπου. Η έκφραση χρησιμοποιείται μεταφορικά, με την έννοια της ηθικής προετοιμασίας ενόψει μιας δοκιμασίας.

ΑΥΡΙΟ ΤΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ θα μπουν στο Παρίσι. Η Γαλλία διαλύθηκε σαν κομμάτι ζάχαρης σ' ένα ποτήρι αφέντι.

Ένας μήνας μόνο που άρχισε η μάχη της Γαλλίας. Τα πάντσερ του Γκουντέριαν κατάπιαν τις Αρδέννες. Μάχονται στη Ρουέν. Μάχονται στο Σανλίζ. Πέρασαν τον Μάρνη. Από χτες, ο ουρανός είναι μαύρος από απειλητικούς καπνούς, η πρωτεύουσα έχει ήδη παραιτηθεί. Προ ολίγου ανακηρύχτηκε «ανοχύρωτη πόλη». Οι Παριζιάνοι πήραν τον δρόμο της εξόδου. Με τρένο, με αυτοκίνητο, με κάρο ή με τα πόδια, κουβάλησαν μαζί τους ό,τι μπόρεσαν και εγκατέλειψαν όλα τα υπόλοιπα. Μόλις πεντακόσιες χιλιάδες ψυχές έμειναν αμπαρωμένες στα σπίτια τους, και πλέον κυκλοφορούν μόνο οι φήμες.

Η κυβέρνηση της Δημοκρατίας έφυγε άρον άρον αναζητώντας καταφύγιο στην Τουρ. Δεν υπάρχει πλέον διοίκηση ούτε ταξί ούτε αστυνομία ούτε ταχυδρομείο ούτε δημόσιες υπηρεσίες. Ο πανικός εξαπλώνεται σαν πυρκαγιά σε δάσος. Έκαψαν φακέλους στις αυλές των υπουργείων. Και τις τελευταίες δύο μέρες, συμμορίες ληστών στήνουν τρικούβερο γλέντι. Οι δρόμοι είναι άδαιοι, τα μαγαζιά κατέβασαν τα ρολά τους. Το Παρίσι είναι βυθισμένο στη σιωπή, τη μοναξιά και τον θάνατο.

Στην πλατεία Βαντόμ, ωστόσο, το πολυτελές ξενοδοχείο Ριτζ παραμένει ανοιχτό. Ποιος θα το πίστευε ότι ο Ουίνστον Τσόρτσιλ ήταν ακόμη εδώ πριν από μόλις δύο εβδομάδες; Οι τακτικοί θαμώνες έχουν λιποτακτήσει. Η Γκαμπριέλ Σανέλ έχει καταφύγει στο Μπιαρριτζ. Ο δούκας του Ουίνδσορ και η σύζυγός του Ουόλις προσγειώθηκαν στην Ισπανία. Στη σουίτα του πρώτου ορόφου, η Αμερικανίδα κληρονόμος των Γούλγουορθ, Μπάρμπαρα Χάττον, διστάζει, φτιάχνει και ξεφτιάχνει τις αποσκευές της.

Στη Γαλαρία των Θαυμάτων, τη σήραγγα που ενώνει τις δύο πτέρυγες του πολυτελούς ξενοδοχείου, οι βιτρίνες με τις διάσημες φίρμες μοιάζουν ήδη να ανήκουν σε έναν κόσμο παρωχημένο. Το Μπαρ Καμπόν έκλεισε τις πύλες του προχτές. Μόνο το Μικρό Μπαρ λειτουργεί ακόμη. Άνοιξε στις έξι, όπως κάθε βράδυ. Η λουστραρισμένη μπάρα, οι ξυλεπενδύσεις από ακαζού, το δέρμα των αμπαζούρ, το ανοιχτοπράσινο βελούδο των πολυθρόνων Λουί Κενζ: το ντεκόρ δεν έχει αλλάξει από τη δημιουργία του και εξής. Τα μπουκάλια με τα ποτά είναι τακτοποιημένα σαν βιβλία σε βιβλιοθήκη. Είναι το κάστρο του Φρανκ Μεγιέρ, του μπάρμαν του Ριτζ. Γεννημένος Αυστριακός, διάσημος για την τέχνη του στα κοκτέιλ και κανακεμένος από τους κομψότερους πότες της Ευρώπης και της Αμερικής, ο Μεγιέρ είναι μύθος στον μικρόκοσμο της πολυτέλειας. Το λεπτό του μουστάκι, οι ακριβείς κινήσεις του και το γελαστό του βλέμμα είναι τουλάχιστον εξίσου γνωστά με τα ποτά του. Την παραμονή της γερμανικής εισβολής, είναι στο πόστο του, λευκό σακάκι και μαύρη γραβάτα. Καλοστεκούμενος πενηντάρης, ούτε χοντρός ούτε αδύνατος, είκοσι χρόνια στον χώρο, είναι το αφεντικό. Ο Μεγιέρ δημιούργησε αυτό το μπαρ το 1921, και θα μείνει στη θέση του ό,τι κι αν αυτό στοιχίσει, λίγο ενδιαφέρουν οι Γερμανοί, λίγο ενδιαφέρει η πανωλεθρία. Θέλει να δείχνει ατάραχος, αλλά απόψε ο μπάρμαν του Ριτζ είναι αργόσχολος. Πελαγωμένος. Πίσω από

το προσηγές του ύφος, διαφαίνονται τα σημάδια της κόπωσης και του άγχους. Μέχρι τώρα, είχε τη συνήθεια να κρύβει επιμελώς μια καταγωγή για την οποία κανείς δεν νοιαζόταν.

Οι άνθρωποι εδώ δεν βλέπουν παρά έναν μπάρμαν επιδέξιο στα χέρια και θεό των μπουκαλιών. Σαν να ήμουν ανέκαθεν εκεί, σαν να είχα γεννηθεί πίσω απ' το μπαρ μου.

Εξορισμένος εθελοντικά από μια ζωή που απέρριψε, ο Φρανκ Μεγιέρ κρύβει ένα μυστικό: είναι Εβραίος.

Απόψε, ο μοναδικός πελάτης του, ο Όττο φον Άψμπουργκ, έκπτωτος κληρονόμος της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, πνίγει την αγωνία του στο τζιν. Το κεφάλι του έχει επικηρυχθεί από τους ναζί, πρέπει να το σκάσει. Γρήγορα. Απόψε. Καθισμένος στην άκρη της μπάρας, μηρυκάζει μια τελευταία φορά τις εβδομάδες που μόλις κύλησαν, έπειτα αδειάζει μονορούφι το ποτήρι του με το Γκόρντονς. Ο βασιλικός πρίγκιψ της Βοημίας σηκώνεται και σφίγγει στα εύθραυστα μπράτσα του τον μπάρμαν, που θα μπορούσε να είναι πατέρας του. Ο Φρανκ στέκεται αλύγιστος. Αυτός ο εναγκαλισμός μοιάζει με επίλογο. Ο Όττο φον Άψμπουργκ λέει αντίο στην Ευρώπη: σε λίγες μέρες θα είναι στην Ουάσινγκτον. Ο μπάρμαν του Ριτζ κοιτάζει να εξαφανίζεται ο τελευταίος πελάτης του από τον κόσμο του πριν.

ΠΡΩΤΟ ΜΕΡΟΣ

Πόλεμος χαρακωμάτων

Ιούνιος-Ιούλιος 1940

14 Ιουνίου 1940

ΝΑ ΜΕ ΣΤΡΙΜΩΓΜΕΝΟΣ στη φωλιά των Γερμαναράδων.

Έξι και μισή το βράδυ, και οι Γερμανοί εξακολουθούν να μην κάνουν την εμφάνισή τους.

Το πρωί παρήλασαν στη λεωφόρο Φος.

Από τώρα και στο εξής, είναι εδώ, εντός των τειχών, στον περίβολο του Ριτζ.

Όλα τα παρισινά πολυτελή ξενοδοχεία έχουν επιταχθεί από τον γερμανικό στρατό προκειμένου να εγκατασταθούν εκεί γραφεία: το Ριτζ, συγκεκριμένα, θα υποδεχτεί μια εκατοστή ανώτερους αξιωματικούς –την αφρόκρεμα της Βέρμαχτ– και γίνεται η «έδρα του στρατιωτικού διοικητή στη Γαλλία»: εάν αυτός ο τίτλος δεν θύμιζε τη σκληρή ταπείνωση που είχε μόλις υποστεί ο γαλλικός στρατός, θα ήταν σχεδόν γοητευτικός.

Η πλατεία Βαντόμ χαίρει ειδικού καθεστώτος. Μέχρι νεοτέρας, το Ριτζ μπορεί να συνεχίσει να δέχεται τη συνηθισμένη πελατεία του. Και το μπαρ, βεβαίως, μένει ανοιχτό. Για να το λειτουργήσουν, στο πλευρό του Φρανκ Μεγιέρ δεν μέ-

νουν πια παρά ο παλιός συμπολεμιστής του, ο Ζορζ Σουγιέρ, κι ένας νεαρός Ιταλός μαθητευόμενος, ο Λυσιανό.

Ο μπάρμαν δεν έκλεισε μάτι όλη νύχτα, παραμονεύοντας την αήθη σιωπή που βασιλεύει στο σπίτι του, στην οικοδομή της οδού Ανρί-Ροσφόρ, από τότε που η πλειονότητα των γειτόνων του έφυγαν άρον άρον από το Παρίσι.

Δειλοί.

Στην αϋπνία του, αναλογίστηκε τον Ζαν-Ζακ, τον γιο του. Ο Φρανκ δεν κατάφερε ποτέ να αγαπήσει αυτόν τον μοναχογιό, γεννημένο το 1921 από τον αποτυχημένο γάμο του με τη Μαρία. Τους χωρίζει άβυσσος. Δεν έχει νέα από τον γιο του εδώ και αιώνες, από τότε που ο νεαρός προσελήφθη στο Καζίνο της Νίκαιας, πάνε ήδη πέντε χρόνια...

Πού είναι; Επιστρατεύτηκε;

Μήπως θα έπρεπε να βρω καταφύγιο; Να τον συναντήσω στη Νίκαια;

Ούτε συζήτηση να εγκαταλείψω το μπαρ μου στους Γερμαναράδες.

Απόψε, στητός μέσα στο σακάκι του, ο Φρανκ Μεγιέρ ετοιμάζεται για την άφιξη των καινούριων πελατών του. Προ ολίγου διέκρινε το πρόσωπό του στην αντανάκλαση του σείκέρ του μάρκας Κριστόφ: κύκλοι κάτω απ' τα μάτια πιο σκαμμένοι από ποτέ, το βλέμμα παγωμένο από ανησυχία. Όσο για το στομάχι, ας μη μιλήσουμε: φύσηξε στο χέρι του, το χνότο του βρομάει. Η άφιξη των Γερμανών, και μαζί τους οι αναμνήσεις των χαρακωμάτων, του τρώνε τα σωθικά.

Ο μπάρμαν ρίχνει μια νιοστή ματιά στο εκκρεμές. Επτά παρά είκοσι.

Όλα είναι έτοιμα: εσπεριδοειδή, φύλλα μέντας, κόκκινα φρούτα και καστανή ζάχαρη για το Ρουαγιαάλ. Η σαμπάνια Περριέ-Ζουέ είναι στο ψυγείο και σε ποσότητα. Οι νικητές θα έχουν με τι να γιορτάσουν.

Αλλά για την ώρα, τίποτα. Ακόμη τίποτα.

Από εκεί που είναι η θέση του, πίσω από τον συμπαγή πάγκο του μπαρ από σκούρο ξύλο, ο Φρανκ δεν μπορεί να δει τους πελάτες να έρχονται, ο διάδρομος που οδηγεί στο μπαρ βρίσκεται εκτός του οπτικού του πεδίου. Είναι παραπάνω από ενοχλητικό σ' αυτούς τους καιρούς. Αδύνατον να προτρέξει. Έστησε λοιπόν τον μαθητευόμενο του σκοπιά στο πλαίσιο της πόρτας.

Πού είναι αυτοί οι γαμημένοι Γερμαναράδες;

Η βαριά σιγή πριν απ' την έφοδο. Ο Ζορζ απασχολεί τα χέρια του παίζοντας με τις φράουλες.

«Σταμάτα, θα τις χαλάσεις».

«Έχω νεύρα, Φρανκ».

Όλοι έχουμε νεύρα, φιλαράκο μου!

«Πέρνα λοιπόν με το δέρμα σαμουά την επιφάνεια του μπαρ, υπάρχουν δαχτυλιές».

Αλλόκοτος πόλεμος, ομολογουμένως.

Α, να κάποιος. Είναι αυτοί;...

Όχι, απλώς ένας Γάλλος πελάτης που η θέα του θα μπορούσε να του αποσπάσει έναν μορφασμό περιφρόνησης αν δεν είχε τόσο αυτοκυριαρχία. Ο απίθανος κύριος Μπεντό.

Για μια στιγμή, ο Φρανκ φαντάζεται να του συστήνει, ευγενικά αλλά αποφασιστικά, να κάνει μεταβολή. Αλλά ο Μπεντό ανήκει στα καινούρια αφεντικά, θα πρέπει να το συνηθίσει. Βλέπει έτσι να προχωρά ο πρώτος πελάτης από τον κόσμο τού μετά.

Περίεργο άτομο αυτός ο Σαρλ Μπεντό. Ψηλό μέτωπο, φίνα χαρακτηριστικά και ίδια ηλικία με τον Φρανκ, ακμαίος πενηντάρης. Ξεμπαρκάρισε κι αυτός στην Αμερική, με άδειες τσέπες. Τα πεπρωμένα τους διασταυρώθηκαν συχνά. Στη Νέα Υόρκη, ο Μεγιέρ έμαθε να σερβίρει, ο Μπεντό να τσουγκρίζει. Και οι δύο δεν άργησαν να γίνουν ειδήμονες στον τομέα τους: ο Φρανκ ως μπάρμαν, ο Μπεντό στις επιχειρήσεις. Σε λιγότερο από δέκα χρόνια, ο Μπεντό παντρεύτηκε δύο Αμε-

ρικανίδες κληρονόμους και έγινε άσος στις θεωρίες «επιστημονικής οργάνωσης της εργασίας» – έγραψε ένα βιβλίο επί του θέματος, για το οποίο μιλάει ευχαρίστως λίγο πολύ παντού, καθώς και για τα εργοστάσιά του, για την πρόσφατη αμερικανική υπηκοότητά του, για τη μονάδα μέτρησης που επινόησε, «τη μονάδα Μπεντό».¹ Αλλά πιο ευχαρίστως μιλάει για τον θαυμασμό του για τη ναζιστική Γερμανία.

Ο Φρανκ προσέχει το χαμόγελό του του νικητή. Ατάραχος, ο μπάρμαν τού πετάει: «Όπως συνήθως, κύριε, μια κούπα σαμπάνια Πολ Ροζέ;».

«Όχι απόψε, Φρανκ. Ετοιμάστε μου μάλλον το κοκτέιλ σας Ρόγιαλ Χάιμπολ, διπλή δόση. Πρέπει να γιορτάσουμε την αναγέννηση της Γαλλίας, που ξεφορτώθηκε επιτέλους τα παρακμαικά και εκθλησμένα μυαλά! Το έλεγα πάντοτε: μπορεί το χάος να διέπει τη φύση, αλλά μόνο η τάξη σώζει τον άνθρωπο, και τίποτε άλλο. Συμφωνείς, Φρανκ;»

Εάν το κοκτέιλ είναι η τέχνη της αυστηρότητας και του μέτρου, η διεύθυνση ενός μπαρ είναι αντιθέτως η τέχνη της αταξίας: η τακτική τού να αφήνει να ξεχειλίζει η ζωή, να παίζει με τα όρια, να δέχεται ενίοτε να τα υπερβεί, ιδού τι έχει κάνει την επιτυχία του Φρανκ Μεγιέρ, σίγουρα περισσότερο από τα διάσημα ποτά του. Αυτή είναι επίσης και όλη του η αμφισημία: ένα πνεύμα πειθαρχημένο που το μαγνητίζει ο αντικομοφορμισμός. Αλλά ο Σαρλ Μπεντό δεν το κατάλαβε ποτέ. Μαζί του τίποτα δεν ξεχειλίζει, εκτός από τη φροντίδα που δείχνει για τα προσωπικά του συμφέροντα. Η τέχνη, οι άνθρωποι, η πολιτική, όλα δεν είναι παρά στοίχημα, επένδυση, υπεραξία. Κατά βάθος, υπάρχει μόνο ένα θέμα στο οποίο ο

1. Πρόκειται για «την ποσότητα ωφέλιμης ενέργειας που ένα φυσιολογικό άτομο μπορεί να αναπτύξει σε ένα λεπτό όταν εκτελεί, υπό κανονικές συνθήκες, τις κινήσεις και προσπάθειες που επιβάλλει η εργασία στην οποία έχει εκπαιδευτεί και προσαρμοστεί, σε καθορισμένο ρυθμό που δεν επιφέρει κόπωση».

Φρανκ και ο Μπεντό συμφωνούν: η Γαλλία έχει ανάγκη τον Φιλίπ Πεταίν. Ο μεγιστάνας της βιομηχανίας, γιατί αυτό θα συνέφερε τις επιχειρήσεις του· ο μπάρμαν, γιατί υπηρέτησε υπαξιωματικός υπό τις διαταγές του Στρατάρχη στον Μεγάλο Πόλεμο.

Ο Φρανκ δεν θα το εκμυστηρευτεί ποτέ σ' αυτόν τον προδότη Σαρλ Μπεντό, αλλά στην πρώτη γραμμή του μετώπου, υπό τις διαταγές του μεγάλου ανδρός με το λευκό μουστάκι, ο αρχιλοχίας Μεγιέρ έγινε πατριώτης.

Ο επιχειρηματίας φέρνει το ποτήρι στα χείλη του, μετά το αποθέτει στην μπάρα. Μοιάζει να θέλει να ξεκινήσει μια καινούρια κουβέντα, αλλά εκρήξεις από φωνές και γέλια έρχονται να ταράξουν την ηρεμία του μπαρ και τον εμποδίζουν να το κάνει.

Είναι αυτοί...

Η στιγμή έφτασε. Ο Φρανκ στρώνει τον γιακά του, βάζει το ένα χέρι στον ώμο του Ζορζ. Είναι δική του δουλειά να τους υποδεχτεί. Τα γέλια πλησιάζουν στον διάδρομο. Το γέλιο των στρατώνων. Για μια στιγμή, ο Φρανκ επιστρέφει στο Βερντέν. Ισιώνει τους ώμους, αλλά νιώθει τον ιδρώτα να σταλάζει στην πλάτη του. Το πουκάμισό του είναι μουσκεμένο κάτω απ' το σακάκι, κρυώνει μέχρι τα κόκαλα.

Η πρώτη εχθρική γραμμή προχωρά.

«Καλησπέρα, κύριοι. Καλώς ορίσατε στο μπαρ του Ριτζ».

Ημερολόγιο του Φρανκ Μεγιέρ

Είμαι προλετάριος. Και Εβραίος προλετάριος, επιπλέον. Όταν ήμουν πιτσιρίκι, είχα πάντα επιθυμία να δραπετεύω.

Η ζωή μου είναι δραπέτευση.

Γεννήθηκα στο αυστριακό Τυρόλο, στις 3 Απριλίου 1884, γιος εξόριστων Πολωνέζων εργατών. Για τον πατέρα μου, η πειθαρχία ήταν η μητέρα όλων των αρετών. Η παιδεία που μου έδωσε δεν ήταν παρά ένα διαρκές μάθημα υποταγής.

Στις διαταγές σας, αρχηγέ! Μια πνευματική φυλακή. Μάλιστα, αρχηγέ! Η αίσθηση ότι πεθαίνω λίγο κάθε μέρα. Κατάλαβα γρήγορα ότι υπήρχε μια μορφή βλακείας στον τρόπο του να ζει, να μην ξαναθέτει ποτέ τίποτα υπό αμφισβήτηση. Υπήρξα πάντοτε δύσπιστος προς τους γεμάτους βεβαιότητες ανθρώπους.

Ο πατέρας μου γεννήθηκε στο Λοτς, την περίοδο των πογκρόμ. Είδε τους δικούς του καταδιωγμένους, και μερικές φορές κρεμασμένους από ορδές ξανθών. Κατέληξε να κάφει τα πάντα πριν μεταναστεύσει στα βουνά του Τυρόλου. Μου έδωσε όνομα αυστριακό, προς μεγάλη απογοήτευση της μητέρας μου, κόρης ενός ταπεινού ραβίνου από τη Βουδαπέστη. Αρνήθηκε να μου κάνουν περιτομή. Ούτε συζήτηση επίσης να με εγγράψει στους καταλόγους της συναγωγής.

γής: αποφάσισε ότι κανείς απόγονός του δεν θα ήταν πια Εβραίος. Έφτασε ακόμα και στο σημείο να με πάει στον ιερέα του χωριού για να με βαφτίσει, την επομένη της γέννησής μου. Έτσι χρίστηκα καθολικός. Η οικογένεια εγκαταστάθηκε στη Βιέννη, στο Φαβορίτεν, μια γειτονιά όπου όλη η Κεντρική Ευρώπη αναμειγνυόταν χωρίς διακριτικό σήμα. Θυμάμαι τον γέρο μου να βάζει τις φωνές στη μητέρα μου όταν εκείνη ήθελε ακόμη να γιορτάζει το Πεσάχ² ή όταν έλεγε τρεις λέξεις στα γίντις.

Πριν εγκατασταθούμε στη Βιέννη, ζούσαμε στο Κούφ-σταϊν, μια μικρή πολίχνη του αυστριακού Τυρόλου, όπου οι γονείς μου τραβούσαν τα πάνδεινα για να εξασφαλίσουν τον επιούσιο. Ο πατέρας μου ήταν υφιστάμενος ενός εύπορου τσαγκάρη, με πολύ καλή πελατεία. Κακοπληρωμένος, είχε επιπλέον την προσδοκία ν' ανοίξει το δικό του τσαγκαράδικο κι έβαζε στην άκρη τα πουρμπουάρ που του έδιναν οι κυράτσες. Μέναμε και οι τρεις στη σοφίτα, πάνω απ' το μαγαζί. Δεν πληρώναμε νοίκι. Μια ευλογία. Έβλεπα τον πατέρα μου απ' το πρωί ως το βράδυ να φοράει τη μεγάλη δερμάτινη ποδιά του, πλήρως εφοδιασμένη με στίλβωτρα, σπάτουλες και ένα σφυρί βαριοπούλα. Με τα εργαλεία του στο χέρι, ρωμαλέος και λεπτολόγος ταυτόχρονα, με εντυπωσίαζε. Πιτσιρίκος στο Κούφσταϊν, τον είχα κάνει ήρωά μου. Ίσως να έχω περάσει τη ζωή μου μιμούμενος το φροντισμένο χειρονομιακό του σύστημα πίσω απ' το μπαρ μου.

Λάτρευα τη μητερούλα μου, την τρυφερότητα, τα χαμόγελά της, την απαλότητα του δέρματός της και τη μυρωδιά της βιολέτας. Μεγάλωσα μέσα στις φούστες της, προστατευμένος απ' τον κόσμο. Διατηρώ, πιστεύω, από εκείνα τα χρόνια μια ανάμνηση ανάλαφρη και πρόσχαρη. Τα πράγματα τα χάλασαν αμέσως μετά. Πολλοί χωριανοί είχαν μετανα-

2. Το εβραϊκό Πάσχα.

στεύσει προς τα βιομηχανικά κέντρα. Το κυρίως χωριό και τα περίχωρα του Κούφσταϊν ερήμωσαν, και το τσαγκαράδικο Γκρούμπερ παρήκμασε. Ο πατέρας μου έχασε τη θέση του τον Ιανουάριο του 1888. Έπρεπε να δράσει, και γρήγορα. Του ήρθε τότε η ιδέα να δοκιμάσει την τύχη του στη Βιέννη, και ν' ανοίξει επιτέλους το δικό του μαγαζί στην πρωτεύουσα της μεγάλης δουνάβιας αυτοκρατορίας. Είχε ακούσει από πελάτες να λένε ότι τα αφεντικά βιεννέζικων εργοστασίων έψαχναν γυναικεία εργατικά χέρια, διότι πληρώνονταν λιγότερο. Η βιομηχανική επανάσταση είχε μηχανοποιήσει τα επαγγέλματα ύφανσης, και πλέον δεν είχες παρά να χειρίζεσαι λεβιέδες, δουλειά εύκολη για τις εργάτριες. Η μητέρα μου θα έβρισκε γρήγορα έναν μισθό, το ίδιο κι αυτός. Θα έκαναν οικονομίες, έπειτα θα νοίκιαζαν ένα μαγαζί. Το εμπόριο, το μονοπάτι της δόξας για τα ανθρωπάκια.

Έτσι λοιπόν ανακατεύτηκαν και οι γονείς μου σε αυτά τα μεγάλα κοπάδια Τυρολέζων χωρικών που ήρθαν να δουλέψουν στην πόλη για μερικές δεκάρες. Εγκατέλειπαν τον παλιό κόσμο με την ελπίδα μιας καλύτερης ζωής. Μια έξοδος, και πάλι. Η μητέρα μου βρήκε πολύ γρήγορα δουλειά σ' ένα εργοστάσιο με μηχανήματα τελευταία λέξη της τεχνολογίας. Ο μισθός της ήταν πενιχρός, οι ισχνές τους οικονομίες έλιωσαν σαν χιόνι στον ήλιο. Εκείνος δεν είχε άλλη επιλογή από το να δεχτεί μια θέση ειδικευμένου εργάτη σε κάποια βιοτεχνία που έφτιαχνε μπότες για αξιωματικούς του αυστρουγγρικού στρατού.

Η μιζέρια αρνιόταν να μας αφήσει, ο γέρος μου βούλιαξε. Καταβεβλημένος απ' την κούραση, μελαγχολικός, ευέξαπτος, κλείστηκε στον εαυτό του. Εσωτερική κατάρρευση. Τα έβαζε με τη μητέρα μου που δεν κέρδιζε αρκετά, άρχισε να μπεκρουλιάζει, έγινε βίαιος. Βυθισμένος στην απόγνωση, παραιτήθηκε από το μαγαζί του και άρχισε να αναμασάει τα ίδια και τα ίδια απ' το πρωί ως το βράδυ, κυριευμένος

από έναν υπόκωφο θυμό, ανίκανος να αποδεχτεί την αποτυχία, ενόσω οι μίζερες βεβαιότητές του δεν είχαν σταματήσει να λειτουργούν εναντίον του. Εγώ μεγάλωσα αφημένος στην τύχη μου. Κι έπειτα, μια μέρα, είχα την περιέργη αίσθηση ότι η νιότη μου τον εξόργιζε. Ζήλευε το ακόμη ανέγγιχτο μέλλον μου.

Στα δώδεκά μου, δούλευα δέκα ώρες την ημέρα σ' ένα εργαστήριο κατεργασίας μαλλιού στη Βιέννη. Ήμουν γοητευμένος από τα πιτσιρίκια που συναντούσα το πρωί στον δρόμο για το εργοστάσιο. Ήταν φινετσάτα, κομψά και αυθάδικα, με τα λευκά κολλαρισμένα τους πουκάμισα και τις φρέτες τους από σταφιδόψωμο. Ήθελα τη ζωή τους. Να αποσπαστώ απ' τη ζωή των φτωχών. Να γνωρίσω τη ζεστασιά ενός αστικού σπιτιού. Μια επιθυμία ασυγκράτητη. Ξεγέλασα τους γονείς μου. Σε δύο χρόνια, χωρίς να τους πω τίποτα, απέκρυψα ένα μέρος του μισθού μου και μάζεψα ένα καλό ποσό, ονειρευόμενοι τη γη της επαγγελίας: την Αμερική. Όλος ο κόσμος γι' αυτήν μιλούσε. Να δοκιμάσω την τύχη μου. Να πιάσω την καλή. Ο γέρος μου ήταν έξαλλος μαζί μου, η μητέρα μου έκλαψε πολύ, ωστόσο έφυγα ένα πρωί φθινοπώρου τα χαράματα. Αρχικά πήδηξα σε μια παλιά εμπορική αμαξοστοιχία, ταξίδεψα τρεις μέρες σ' ένα βαγόνι για ζώα, απ' τη Βιέννη στο Μόναχο, έπειτα απ' το Μόναχο στις Βρυξέλλες, κι έφτασα τέλος στην Αμβέρσα, στη Φλάνδρα, όπου χρειάστηκε να υποστώ μια μακριά καραντίνα εξαιτίας ενός κακού πυρετού, με την αγωνία να μείνω μπλοκαρισμένος στην προκυμαία. Μόλις συνήλθα, κατάφερα να πληρώσω ένα εισιτήριο τρίτης θέσης στο μεσοκατάστρωμα ενός υπερωκεανίου της ναυτιλιακής εταιρείας Ρεντ Σταρ, ενός εξαίσιου ατμόπλοιου, ενός μαστόδοντου, υπόσχεσης μιας μελλοντικής υπέρβασης του μέτρου. Η επιθυμία μου ήταν ηλίου φαεινότερη, πήγαινα να προϋπαντήσω τη ζωή.

ντα για τον καθένα και τη διαθεσιμότητα για όλους. Τη διαχείριση των προμηθειών, τη γεύση των δυνατών ποτών – και το σπουδαιότερο: την τέχνη να τα αναμειγνύεις. Επί μήνες, παρατηρούσα τον τρόπο με τον οποίο τα συστατικά μεταμορφώνονταν ερχόμενα σε επαφή, για να δώσουν μοναδικά κοκτέιλ. Έπειτα βάλλθηκα να διερευνώ τις επιδράσεις τους στους πελάτες – ποιο αλκοόλ διεγείρει, ποιο κατευνάζει, ποιο ουδετεροποιεί. Κατάλαβα πολύ γρήγορα ότι ο καθένας έχει τη δική του ταυτότητα πότη, ότι το μεθύσι δεν είναι το ίδιο για όλους και ότι μπορεί να φτάνει ένα ποτήρι του κατάλληλου αλκοόλ την κατάλληλη στιγμή για να ηρεμήσει έναν πελάτη κάπως υπερβολικά ξαναμμένο.

Ορισμένες από τις δημιουργίες μου άρεσαν στον Τσάρλυ Μαχόνυ σε σημείο να περιληφθούν στον κατάλογο του Χόφμαν. Το Πομπαντούρ... ένα όνομα που η μητέρα μου λάτρευε να προφέρει, ρούμι, πινό ντε Σαράντ και χυμός λεμόνι, μόνο τρία συστατικά αλλά απίστευτη γεύση. Έγινα σιγά σιγά με τη σειρά μου ο μαριονετίστας των ξέφρενων βραδιών. Θυμάμαι ακόμη τη μεγάλη γιορτή της Πρωτοχρονιάς 1904, μία από τις ωραιότερες που έγιναν ποτέ στη Νέα Υόρκη. Η σαμπάνια Περριέ-Ζουέ έρρεε άφθονη όλη τη νύχτα και, λίγα λεπτά πριν από τα μεσάνυχτα, ο Μαχόνυ έβαλε να πετάξουν ένα καταπληκτικό πυροτέχνημα από τη στέγη του ξενοδοχείου υπό το μεθυσμένο και έκθαμβο βλέμμα των γουναρικών και των κληρονόμων, ενός τσούρμου από ματσωμένους και καλλονές. Όλη τη βραδιά, μέσα στο άσπιλο σακάκι μου, είχα την ιλιγγιώδη αίσθηση ότι είμαι ζωντανός και ότι βαδίζω προς τη δόξα. Στην καρδιά της νύχτας, φίλησα μάλιστα τη Σοφία, μια νεαρή όμορφη Ιταλίδα μετανάστρια. Μια άλλη εξόριστη ψυχή. Ξαnthιά σαν τα στάχυα της Τοσκάνης. Χαμόγελο να πέφτεις ανάσκελα, μια γυναικεία ομορφιά που δεν μπόρεσα ποτέ να λησμονήσω.

Αλλά το 1907, η διεύθυνση του ιδρύματος αποφάσισε να γκρεμίσει το ξενοδοχείο για να ξαναχτίσει ένα Χόφμαν Χάους πιο ωραίο, πιο εντυπωσιακό, πιο μοντέρνο. Στη διάρκεια των εργασιών, έπρεπε να κλείσουν το μπαρ του Μαχόνου, και απολύθηκε. Όλα ήταν για να ξαναγίνουν.

«Θα έπρεπε να επιστρέψεις στην Ευρώπη, μικρέ» μου υπέδειξε ένα βράδυ ο μέγας Μπιλ Κόντυ.⁵ «Θα έκανες θραύση!»

Ο Μπούφαλο Μπιλ επέστρεφε από μια θριαμβευτική τουρνέ στη Γαλλία με το Wild West Show του. Ο γηραιός καουμπούι μού μίλησε για την ομορφιά του Παρισιού και τη φρενήρη λαχτάρα των Ευρωπαίων για ό,τι ερχόταν από την άλλη μεριά του Ατλαντικού.

Η απόφασή μου είχε παρθεί: είχα γνωρίσει την καλύτερη όψη της Νέας Υόρκης και είχα γίνει ολοκληρωμένος μπάρμαν, δεν είχα πλέον παρά να κλείσω τις βαλίτσες μου και να διασχίσω τον ωκεανό προς την άλλη κατεύθυνση. Δεν επέστρεφα πίσω, όχι, απέφευγα την πτώση, πράγμα που επρόκειτο να κάνω σ' όλη μου τη ζωή. Ο Μπιλ Κόντυ είχε δει σωστά. Στο Παρίσι όλα είχαν αποκτήσει άλλη διάσταση. Η Ευρώπη ανακάλυπτε μόλις τα κοκτέιλ και δεν άργησε να τα βρει της αρεσκείας της. Η λίστα των συστατικών έμοιαζε ατελείωτη, η αναζήτηση φινέτσας ήταν ένα παιχνίδι. Ήξερα ήδη όλα τα μυστικά του αλκοόλ: όσο για τα μυστικά της ευρωπαϊκής καλής κοινωνίας, δεν ήταν τόσο δύσκολο να τα εξιχνιάσει κάποιος που είχε μεγαλώσει στην Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, ακόμα και χαμηλά στην κλίμακα. Με τις συμβουλές του Χένρυ Τεπέ, μαθητή του Τσάρλυ Μαχόνου, που είχε μεταναστεύσει στη Γαλλία, άνοιξα το πρώτο μου μπαρ, τον Ιούνιο του 1907, το Μπρούν-σγουικ, πολύ κοντά στην Όπερα, στο μπουλβάρ ντε Καπυ-

5. Γνωστός ως Μπούφαλο Μπιλ.

σίν, στο κέντρο της γειτονιάς των επιχειρήσεων και των Αμερικανών που ήταν εγκατεστημένοι στο Παρίσι. Η περιοχή αριθμούσε περίπου πέντε χιλιάδες ψυχές από τον Νέο Κόσμο.

Έπειτα από μερικούς μήνες, η φήμη του μπαρ μου ανέβηκε κατακόρυφα, και ο νεαρός αναπληρωτής διευθυντής του ξενοδοχείου Κλάριτζ, ένας κάποιος Κλοντ Οζελλό, μου έστελνε κάθε βράδυ την αμερικάνικη πελατεία του, αυτήν που δεν μπορούσε ακόμη να πληρώσει το Ριτζ. Οι δουλειές μου ανθούσαν όταν ξέσπασε ο πρώτος πόλεμος εναντίον των Γερμαναράδων.⁶ Συνεπαρμένος στο έπακρο από τον πατριωτισμό του Κλοντ Οζελλό, πεπεισμένου ότι τίποτα δεν ήταν πολυτιμότερο από τη δόξα που αποκτάς στο πεδίο της μάχης, κατατάχτηκα στη Λεγεώνα των Ξένων, τον Αύγουστο του 1914. Ένα Αυστριακό φανταράκι στην υπηρεσία της Γαλλίας, της χώρας υποδοχής του. Ο Μεγάλος Πόλεμος σαν τρελή περιπέτεια, το πνεύμα μεθυμένο, μια αρρενωπή πράξη, πίστευα. Αντ' αυτού διέσχισα τα χαρακώματα, τις βροχές οβίδων, την οσμή του θανάτου, τους Γερμαναράδες και τα κράνη τους με την αιχμή. Τον τρόπο στα σπλάχνα, τη διάρροια, τα σπασμένα κεφάλια, τη διείσδυση στη λοφοσειρά του Βιμύ με τον στρατηγό Πεταίν, τη μάχη του Βερντέν και την εναλλαγή των αντρών, έπειτα την επιβίωση μέσα στη λάσπη και το σάλπισμα για τους εξαφανισθέντες, την κωδωνοχρουσία στη μνήμη των νεκρών πριν από μια χαοτική επιστροφή στη ζωή. Μετά την τόσο προσδοκώμενη ανακωχή, τι θα έκανα;

6. Η λέξη *schleu* του πρωτοτύπου είναι μία από τις τέσσερις απαξιωτικές λέξεις που χρησιμοποιούσαν οι Γάλλοι για τους Γερμανούς στον Πρώτο και τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Οι άλλες τρεις είναι: *boche*, *fridolin* και *fritz*. Εκτός από το *fritz* που μπορεί να αποδοθεί «Φρίτσηδες» καθώς υπάρχει με το ίδιο πνεύμα στα ελληνικά, οι άλλες αποδίδονται συλλήβδην «Γερμαναράδες».

Και πάλι ο φόβος της κατάρρευσης. Της επιστροφής στο σημείο εκκίνησης. Η ζωή σταματημένη. Κι έπειτα, τον Δεκέμβριο του 1919, συνάντησα τη Μαρία σ' ένα συμπόσιο οργανωμένο από την Εθνική Ένωση των Βετεράνων. Τη Μαρία Υττίνι, μια αυταρχική Βελγίδα, ούτε άσχημη ούτε όμορφη, μια γυναίκα καταφύγιο. Έμεινε έγκυος, παντρευτήκαμε, και ο γιος μας Ζαν-Ζακ γεννήθηκε το 1921. Έπρεπε να ξαναβρώ σύντομα δουλειά, και την ίδια εκείνη χρονιά η Θεία Πρόνοια χτύπησε την πόρτα μου: πήρα τη γαλλική υπηκοότητα τον Μάρτιο, πριν προσληφθώ στο Ριτζ τον Απρίλιο, με αποστολή να ανοίξω ένα κοκτέιλ μπαρ για μια κοσμοπολίτικη πελατεία περιωπής. Στον μικρό στρατιώτη, η πατρίς ευγνωμονούσα.

Βετεράνος πολεμιστής, επιβιβασμένος στη ναυαρχίδα της πολυτέλειας στο Παρίσι, η ανοδική μου πορεία συνεχιζόταν. Ήμουν στο κατώφλι του Ριτζ. Μπήκα μέσα για πρώτη φορά στις 6 Απριλίου 1921, ήμουν τριάντα επτά χρόνων. Έμελλε να γίνω ο μπάρμαν του άδυτου των αδύτων.